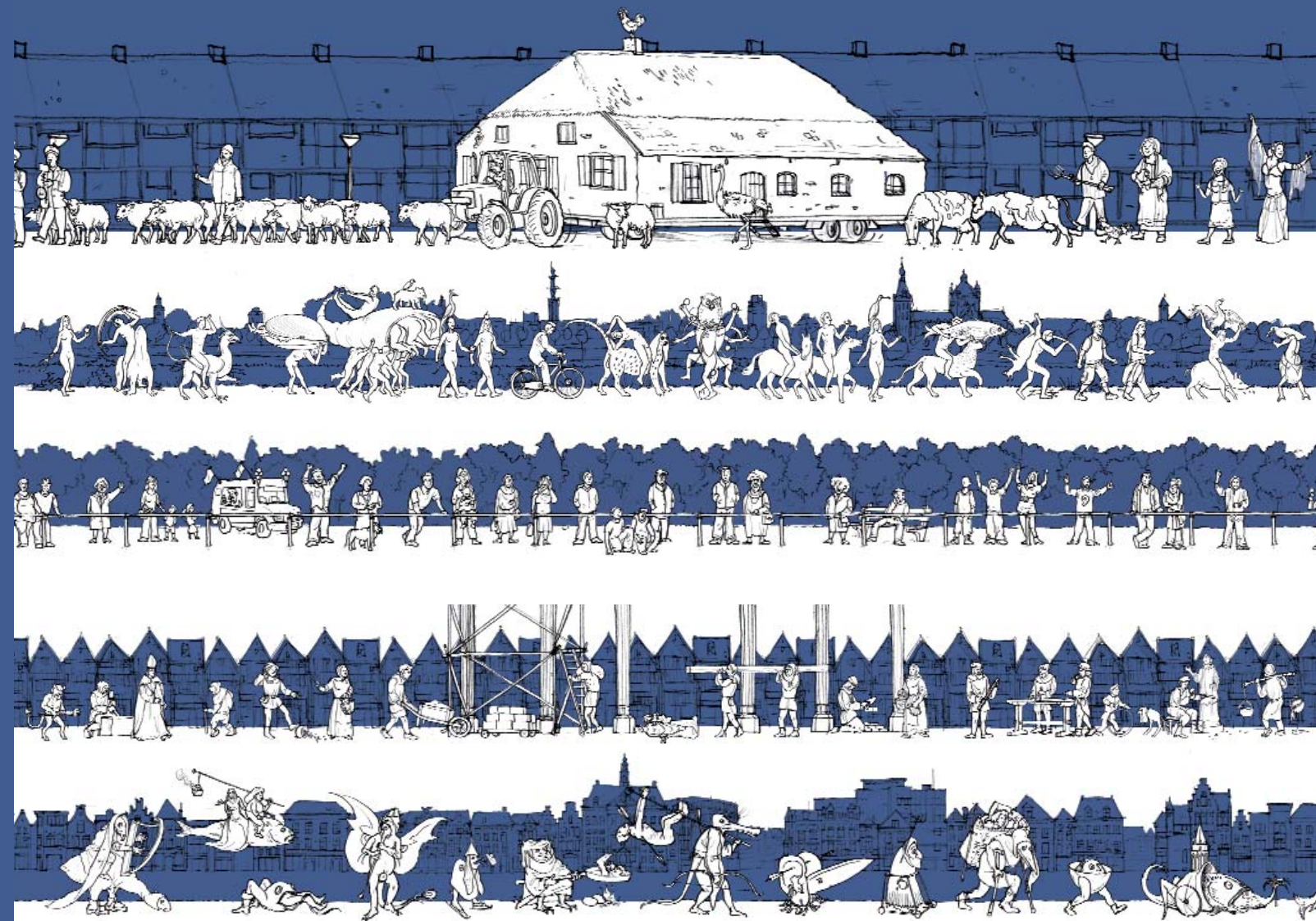

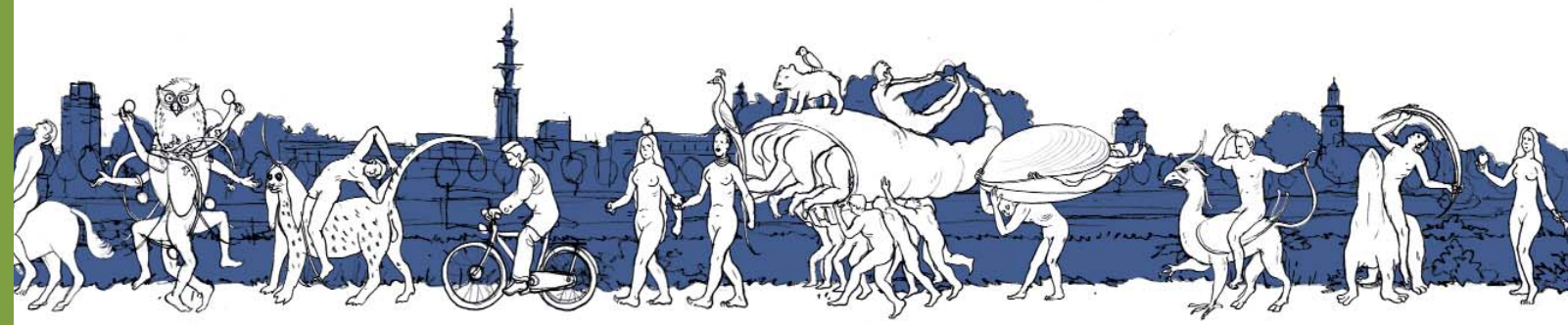
de Kunst van het Samenleven

Jaarprogramma 2010

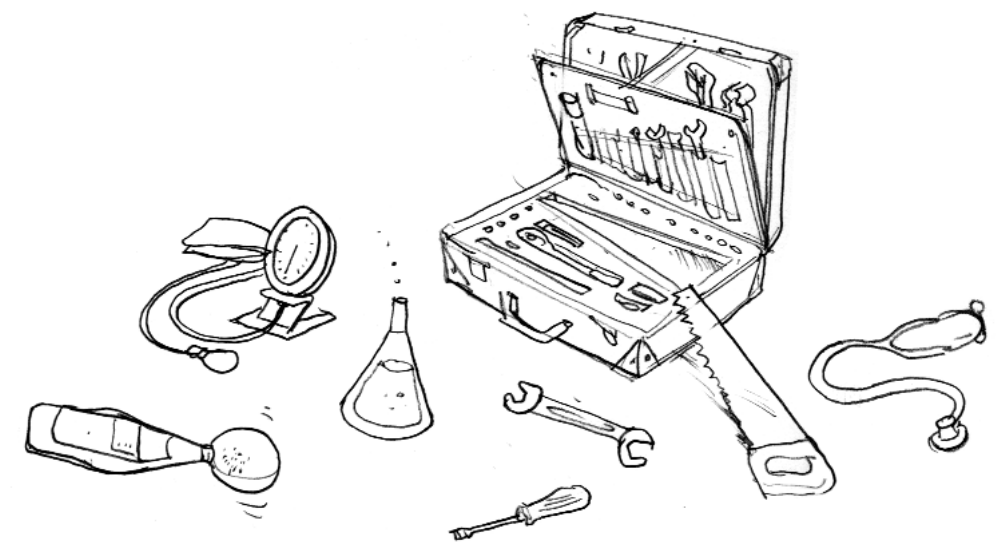

Een speurtocht naar het paradijs op aarde in de geest van Jheronimus Bosch

De Kunst van het Samenleven Jaarprogramma 2010

Leeswijzer

Inleiding (pagina 3): Waarin de verbinding wordt gelegd met Brabantstad Culturele Hoofdstad en de viering van de 500ste sterfdag van Jeroen Bosch.

Instrumenten: Geschiedenis als inspiratiebron en smeedijzer.

Het DNA van Brabant (pagina 8): Brainstorm van 1.331 slimme Brabanders die nadenken over een betere samenleving. Optimaal gebruik maken van de unieke Brabantse Humus. De uitkomst wordt gevormd door 1.331 goede ideeën, 121 betere en 11 beste.

Instrumenten: Creatieve Piramide, DNA van de Stad, DNA van Brabant, netwerk Brabant.

Het Buurtorkest van de Gestelse Buurt (pagina 12): Samenwerken met beroepskrachten en bewoners in orkestverband. Op zoek naar de dirigent, de partituur, de instrumenten en het gemeenschappelijke podium voor het orkest. Het orkest is enerzijds een metafoor voor samenwerkende partijen, anderzijds wordt ook daadwerkelijk muziek gemaakt. Vervolg van project in 2009, samen met de bewoners gaan we een ontwikkel, gebruik en beheersplan opstellen voor de openbare ruimte van de wijk. In de wijk moet een nieuw soort Kathedraal verrijzen.

Instrumenten: Buurtorganigram, Creatieve Piramide, De Betere Buurt Biotoop Buurtindex, DNA van de Stad, Het Digitale Buurthuis, Muziek als inspiratiebron en verbroedersinstrument, De nieuwe Kathedraal.

Het Gewilde Westen (pagina 17): Energiewijk West. Op zoek naar ultieme duurzaamheid: naast CO2 uitstoot ook aandacht voor sociale energie. Hoe krijg je een wijk in balans? We zoeken naar het antwoord op verschillende terreinen (huis, werk, groen, beweging, voeding, lichaam en geest) en schaalniveaus (individueel, gezin, straat, buurt). Hoe activeer je de bewoners?

Op zoek naar een model voor De Kunst van het Samenleven, met als tussenstadia een 'Stairway to Heaven', de Zeven Zonden en de Zeven Deugden en – jawel hoor – de 'Spiral of Love'.

Instrumenten: DNA van de Stad, Creatieve Piramide, Betere Buurt Biotoop Buurtindex, DNA van Brabant, TEL: Totale Energie Label, Model voor De Kunst van het Samenleven, Bouwstenen voor de Nieuwe Kathedraal.

Mogelijke andere projecten (pagina 29): Zuid Willemsvaart, Spoorzone Tilburg, Gestel in Eindhoven, Proeftuinen Brabant etc.

Jaarboek Kunst van het Samenleven 2010, programma 2011 (pagina 29): Waarin de bevindingen van het eerste jaar worden gedocumenteerd en de nieuwe inzichten, technieken, instrumenten en modellen worden beschreven. Dit moet tevens een proeve van bekwaamheid worden waarin we laten zien dat we een waardevolle bijdrage kunnen leveren voor het bidboek voor Brabantstad Culturele Hoofdstad 2018.

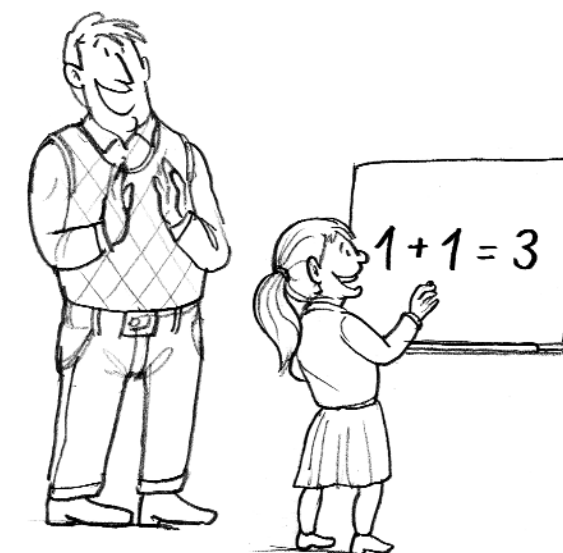
Het team en de werkwijze (pagina 30): Waarin onder andere de deelnemers van het eerste uur aan u worden voorgesteld.

Inleiding

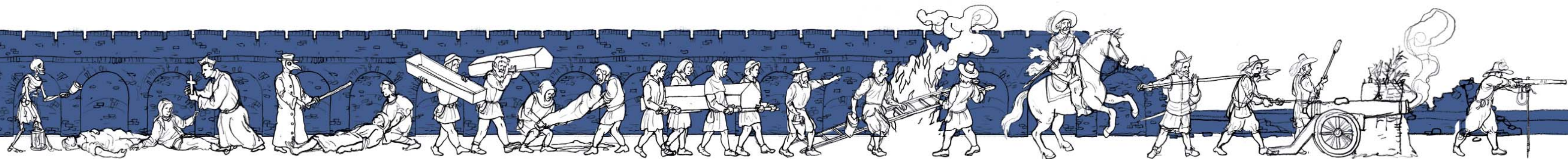
Kennis uit verschillende disciplines

De Kunst van het Samenleven is een project van een aantal wetenschappers, specialisten, bestuurders en ondernemers uit verschillende disciplines die hun kennis willen bundelen. De kern van deze groep wordt gevormd door de oprichters van het CCC, het City Change Center, een netwerkorganisatie die allerlei Bossche partijen verbindt. De Kunst van het Samenleven is een volgende stap: doel is de ontwikkeling van een gereedschapskist met instrumenten, technieken en modellen, die leiden tot een betere samenleving. Die instrumenten kunnen in volgende CCC projecten worden ingezet, maar natuurlijk ook daarbuiten. In de afgelopen jaren is een aantal voorbereidende projecten gestart, 2010 wordt het eerste jaar waarin structureel zal worden samengewerkt, als opmaat naar een kenniscentrum van – liefst internationale – allure. Wellicht kan dit initiatief leiden tot een 'Faculteit voor Samenlevingstechnologie' annex 'Academie voor de Kunst van het Samenleven', maar ook andere voortzettingen zijn denkbaar.

Tijdens het eerste jaar van 'De Kunst van het Samenleven' willen we in een aantal projecten ons bestaansrecht bewijzen en tegelijkertijd een bijdrage leveren aan Brabantstad Culturele Hoofdstad 2018 en de Jheronimus Bosch 500 viering in 2016.

Brabant en Jeroen Bosch

Voor de culturele hoofdstad propageren wij 'De Kunst van het Samenleven' als de meest geëigende kunstvorm voor onze provincie. De Brabantse cultuur wordt gedragen door een fijnmazig netwerk van talloze individuen, clubs, verenigingen, stichtingen, kringen, kennisinstellingen, bedrijven, opleidingen en andere verbanden, die zich inzetten voor een leefbaar Brabant. De Kunst van het Samenleven wil gebruik maken van deze unieke voedingsbodem en dit netwerk verbeteren en uitbouwen. Als voorbeeldstad fungeert de hoofdstad 's-Hertogenbosch, met als speciale inspirator de beroemdste Bosschenaar aller tijden: Jheronimus Bosch. Deze Jeroen symboliseert de betrokken Brabander, creatief, met oog voor de geneugten van het leven, maar ook met oog voor het goede en het kwade. Bosch stond midden in de samenleving, haalde zijn inspiratie letterlijk van de straat en gebruikte zijn verbeeldingskracht om die samenleving te becommentariëren en te inspireren. In het 's-Hertogenbosch rond 1500 waren zijn hoofdonderwerpen hel, verleiding en paradijs in alle uithoeken van de vestingstad manifest. De toenmalige hel bestond uit epidemieën, stadsbranden, bandieten en belegeringen. De verleiding was er in talloze vormen, bijvoorbeeld tientallen bierbrouwerijen en een meervoud aan dames van lichte zeden die met de soldaten meetrokken.

Belegering

de Hel

In de tijd van Jeroen Bosch is de hel manifest...

het Paradijs

de Verleiding

De bouw van een kathedraal...

Het laatste oordeel

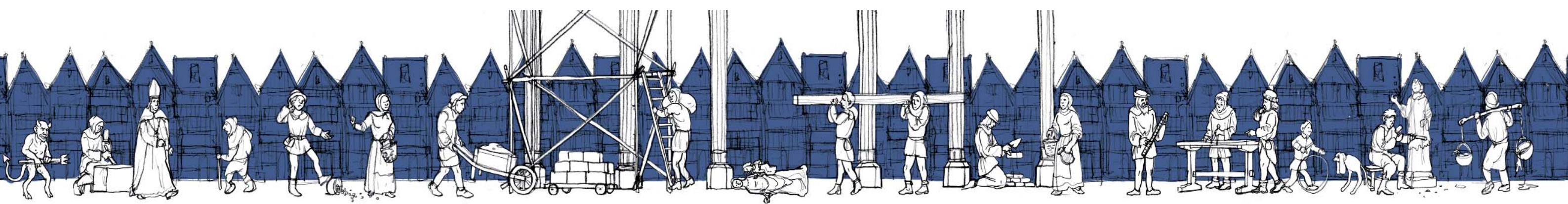

De tuin der lusten

De temptatie van Sint Antonius

Gelukkig was ook het Paradijs om de hoek, met een hoge dichtheid aan religieuze en religieuze gebouwen, met als kroon de immense Sint-Jan. Deze kathedraal – toen nog zestig meter hoger! – was het absolute symbool van het streven naar het Paradijs, die het gehele stadsbeeld domineerde. Generaties lang hadden gewerkt aan het gebouw, tijdens het leven van Jeroen naderde het – door de hulp van hem zelf en een groot deel van de Bossche bevolking – zijn voltooiing. Met een voor onze tijd ongelofelijke opofferingsgezindheid en saamhorigheid bouwde een kleine gemeenschap een kolossale kerk binnen forse stadsmuren die de gemeenschap beschermden. Van verre was aan het silhouet van 's-Hertogenbosch af te lezen waar de stad voor stond: de bescherming en verheffing van de gemeenschap. In die cultuur gedijden onze Jeroen en zijn collega kunstenaars. Voor hen was het vanzelfsprekend om hun verbeelding in dienst te stellen van de gemeenschap waar zij hun inspiratie vandaan haalden. Op hun beurt maakten de Bosschenaren rond 1500 gretig gebruik van die van wijze lessen doortrokken verbeeldingskracht, en incorporeerden die in het straatbeeld en zelfs stadsbeeld. Die stad was een afbeelding van saamhorigheid, vitaliteit, dynamiek en spiritualiteit. Kunst en samenleving waren toen innig met elkaar vervlochten.

De Kunst van het Samenleven anno nu

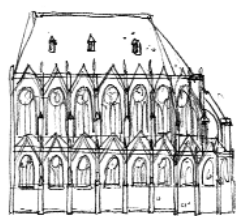
Vijfhonderd jaar later is het leven nog steeds goed in het Brabantse land, en dat leven duurt gemiddeld ook nog eens meer dan twee keer zo lang! De hel is uit het straatbeeld verdwenen. Hoera! Echter, het is jammer dat met die hel ook een stuk van het paradijs is verdamppt. Met het wegvallen van alle bedreigingen is de onderlinge samenhang minder sterk. We bouwen en doen nog van alles, maar vooral voor onszelf. Onze samenleving is meer individualistisch ingesteld. Misschien is dat onze 21e eeuwse hel: egocentrisme, cynisme en onverschilligheid. Wat doet er allemaal toe? Ons leven is veel vlakker dan het dynamische middeleeuwse leven. Met alle zorg en bescherming om ons heen leven we misschien wel veel langer, maar we beleven veel minder. Met de komst van de kwantiteit leverden we kwaliteit van leven in. Maar dat is niet de bedoeling! Verstaan we de Kunst van het Samenleven niet meer? Jawel hoor, het moet alleen een zetje krijgen. In 2010 willen we deze Kunst van het Samenleven in een aantal projecten opnieuw op het goede spoor zetten.

's-Hertogenbosch rond 3010?

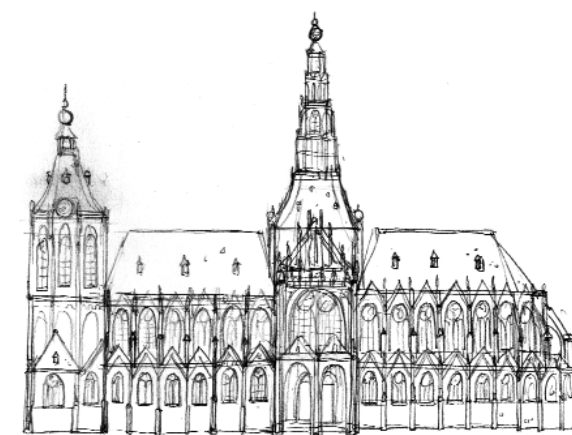
de Sint-Jan rond 1400

rond 1470

rond 1500

rond 1520

Hoofdstuk 1

De DNA van Brabant volgens de Creatieve Piramide

De afgelopen jaren is in Brabant geëxperimenteerd met een brainstormformule waarmee de inspiratie, kennis, creativiteit en ideeën van grote groepen mensen kunnen worden gebundeld: de Creatieve Piramide. Deze piramide begint met een aantal elftallen of teams van gelijkgezinden (bv. jonge meisjes, oude heren, timmermannen, kunstenaars, Marokkanen, ambtenaren, wiskundigen etc). In homogene groepen wordt over een bepaald onderwerp een groot aantal ideeën gegenereerd. De beste ideeën worden door een aanvoerder van het team in een nieuw elftal gepresenteerd, dat verder uit tien aanvoerders van andere teams bestaat. Zij breiden de verzameling ideeën verder uit met dwarsverbanden, waarna ze uiteindelijk uit de enorme berg ideeën van de 121 (11 x 11) deelnemers wederom de beste kiezen. Wanneer er voldoende deelnemers zijn, kan dit proces worden herhaald. Zo kunnen in drie sessies de ideeën van 11 x 11 x 11 (= 1331) mensen worden gebundeld, met vier rondjes komen we op 14.641 mogelijke deelnemers, bij nog een avondje extra kunnen 161.051 mensen aanschuiven, dag zes rekenen we op 1.771.561 denkers en een week is voldoende om alle landgenoten een plek aan tafel te gunnen: er is dan ruimte voor 19.487.171 grote en kleine denkers.

Waarom in Brabant?

Het is natuurlijk niet verwonderlijk dat deze fraaie vorm van samen nadenken ontsproten is uit de Brabantse humus. De saamhorigheid en collectiviteit zit – denk nog eens aan onze talloze klupkes – diep in onze volksaard verankerd. Wij rukken ook nu nog uit voor een gezellig samenzijn, gelardeerd met worstenbroodjes en bier. Daar wordt nog wel eens schamper over gedaan, maar dat geeft niks. Staat in het noorden het ‘Belijden’ centraal, wij zijn specialisten in het ‘Vieren’. Kiest u maar! De Noorderkerk of de Sint-Jan? Vindt u nog steeds dat de laatste te veel beelden heeft? Nou, wij niet! Wij gaan voor de verbeelding, net als onze Jeroen. Toevallig wonen wij op de ideale breedtegraad: we hebben de hersens van het noorden, en het hart van het zuiden. BraBoBrains: Hersenen met een Hart.

Hoofdopzet

Bij de Creatieve Piramide van Brabant in 2010 opteren we voor 1.331 deelnemers. De Kunst van het Samenleven selecteert – liefst in overleg met bestuurders van provincie en gemeenten – 121 vertegenwoordigers van verschillende sectoren. We beginnen met de echt slimme jongens en meisjes van de universiteiten van Eindhoven en Tilburg. Die hebben samen 14 faculteiten met ongeveer 60 afstudeerrichtingen. Kies uit elk van die richtingen een voorman die een dreamteam van 11 vakgenoten (die ook uit het bedrijfsleven of andere onderwijs instellingen mogen komen) samenstelt. De overige aanvoerders komen uit HBO afstudeerrichtingen, ondernemers, levensbeschouwelijke groeperingen, sociaal werk, gezondheidszorg, etnische groeperingen, sport en vooral kunst en cultuur. Deze aanvoerders worden onder aanbeveling van Brabantse bestuurders benaderd om een elftal te formeren dat bereid is om na te denken over een betere samenleving.

Kennisboom

Tijdens elf sessies met telkens elf homogene teams, wordt in de eerste ronde binnen de eigen discipline gezocht naar de beste ideeën voor een bepaald onderwerp. Centraal zal de vraag staan welk ‘laag hangend fruit’ er binnen het vakgebied te vinden is dat een bijdrage kan leveren aan een betere samenleving. Wij verwachten spectaculaire resultaten: door de steeds verdergaande specialisatie zijn dwarsverbanden in kennis verloren gegaan, die tijdens deze sessies weer worden gelegd. Laat een chemicus eens nadenken over cohesie in een buurt, in plaats van in een reageerbuis, en u zult versteld staan. Laat communicatiedeskundigen, elektrotechnici, bestuurskundigen, kunstenaars, dirigenten, voedseltechnologen, voetbalcoaches, wiskundigen, marketeers, ondernemers, acteurs en regisseurs nadenken over het leven op straat, en de goede ideeën zullen voor het oprapen liggen. Ieder team levert een top elf van de beste invallen aan, die door de aanvoerder worden ingebracht in de tweede ronde, waar dan elf teams van elf aanvoerders aanwezig zullen zijn. Tijdens deze sessies zullen dwarsverbanden worden gelegd, nieuwe ideeën worden gegenereerd waarna wederom een lijst van elf beste ideeën wordt gegenereerd. Deze teams kiezen uit hun midden wederom een aanvoerder, die in het finale team de 121 beste ideeën zullen behandelen. De sessies zullen uiteindelijk leiden tot de elf beste ideeën. Alle andere ideeën zullen natuurlijk worden bewaard, want we laten natuurlijk geen inspiratie verloren gaan. Onze droom is dat de sessies zullen leiden tot een permanent netwerk van betrokken Brabanders, die gezamenlijk willen nadenken over diverse onderwerpen. In China studeren jaarlijks 1.000.000 mensen af, in Nederland

10.000. Alleen door intensieve samenwerking kunnen wij een deuntje blijven meeblazen. De Brabantse klupkesgeest zal hierbij een 'Unique Selling Point' blijken te zijn! Geluक्सwetenschap in plaats van het exporteren van lampen en varkens, het zou wat zijn! Bij succes zouden we in ieder geval kunnen beginnen met een Europese Creatieve Piramide, waar we alle inspiratie vanuit Europa zouden kunnen bundelen.

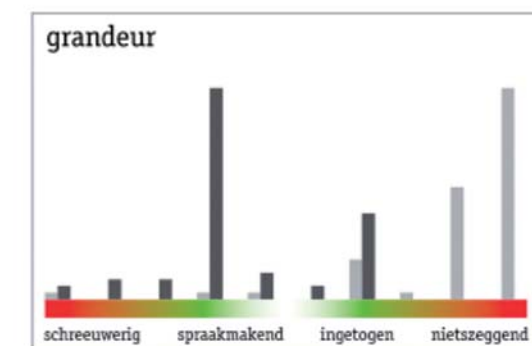
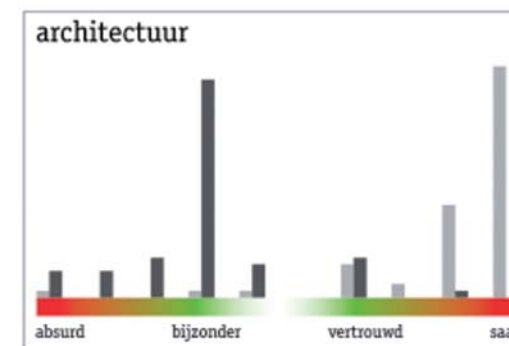
Creatieve Piramidesessies rond de Zuid-Willemsvaart.

Onderwerpen

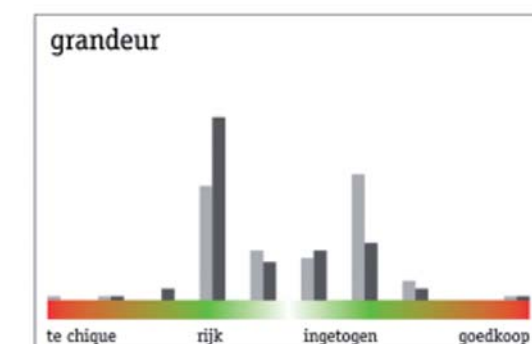
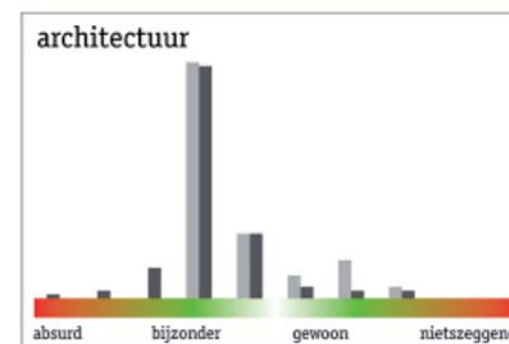
Tijdens de voorbereidingsfase zullen – liefst in overleg met bestuurders – de definitieve onderwerpen worden vastgesteld. Om een beeld te krijgen van het idee geven we hier een aantal mogelijke vragen.

- 1 Op zoek naar het DNA van Brabant.
  - Typeer het slechte in de samenleving in vijf woorden.
  - Typeer het beste in de samenleving in vijf woorden.
  - Waarop moeten we inzetten in Brabant?

Deze vragen kunnen individueel worden beantwoord en zullen resulteren in een grote 'woordwolk' waarop direct af te lezen is waarop we in kunnen zetten.
- 2 Welk inzicht, instrument, techniek, idee, mechanisme of model dat in uw vakgebied wordt toegepast, zou – na een vertaalslag – ingezet kunnen worden in de samenleving? Om de geest los te maken zou u kunnen denken aan verschillende thema's als cohesie, veiligheid, gezondheid, geluk, beleving. Denk ook aan verschillende schaalniveaus als individu, gezin, familie of huis, straat, plein, buurt, dorp, stad, Brabantstad, provincie.
- 3 Benoem succesfactoren in uw vakgebied.
- 4 Wat zou uw vakgebied kunnen bijdragen bij het oppeppen van een 'vogelaarwijk'?
- 5 Hoe kunnen we het Brabantse potentieel (de bewoners) activeren?
- 6 Wellicht een verbinding maken met de programmalijnen van de (Perspectiefrijk Brabant etc).

Op zoek naar het DNA van de buurt. Hoe ervaart men het gebied tussen Eikendonk en Meerendonk? lichtgrijze balk = huidige situatie / donkergrijze balk = gewenste situatie

Hoe ervaart men het gebied rond de Citadel?

Hoofdstuk 2

Het Buurtorkest van de Gestelse Buurt

In 2009 startte in de Bossche wijk 'Gestelse Buurt' het project 'Het Buurtorkest van de Gestelse Buurt'. Initiatiefnemer BrabantWonen schakelde CCC kernpartners Divers, muziekcentrum De Toonzaal, de Muzerij en de Koningstheaterakademie in. De Twee Snoeken – kern van De Kunst van het Samenleven – nam het concept voor z'n rekening. Het Orkest van de Gestelse Buurt is enerzijds een metafoor voor de samenwerkende partijen die hun werk op elkaar afstemmen, anderzijds wordt er ook daadwerkelijk muziek gemaakt met de bewoners in de wijk. In de zomer van 2009 streken de partners onder de naam 'Nieuw Zuid' neer op negen plaatsen in de buurt. Tijdens de straatinterviews werden maar liefst 350 van de 1100 bewoners geïnterviewd. De resultaten zijn verwerkt in een stripverhaal dat laat zien hoe de buurt er nu bijligt, en hoe die zich zou moeten gaan ontwikkelen. Tevens werden er liedjes en videoclip gemaakt waarbij studenten van de Koningstheaterakademie – ondersteund door bewoners – de belangrijkste conclusies op een bijzondere manier bezongen. De resultaten van de enquête, inclusief videoclips, zijn te zien op www.digitalebuurthuis.nl, een website die samen met de bewoners is opgebouwd. In 2010 gaan we verder in de Gestelse Buurt, waarbij het concept van 'De Kunst van het Samenleven' weer verder wordt ontwikkeld. Het uitgangspunt wordt gevormd door de resultaten van de buurtenquête, waarbij we vooral aandacht hebben voor verbetering van de 'straatcultuur'.

Creatieve Piramide in de Gestelse Buurt

Begin 2010 gaan we wederom op negen plaatsen de wijk in, waarbij we teams van direct omwonenden uitnodigen om na te denken over het verbeteren van de openbare ruimte. We gaan hier uit van teams van ca 6 á 7 personen, liefst in eerste instantie bestaande uit een homogene samenstelling (bv 7 jochies, 7 Marokkaanse mannen etc.). De volgende vragen staan centraal: Geef de beste ideeën voor de inrichting, het gebruik en het beheer van:

- Het groen direct in de omgeving
- De aan te leggen wijkspiegelplaats
- De voorzieningen bij het nieuwe buurthuis
- De voorzieningen bij de Brede Bossche School
- Een 'groene route' door de wijk
- De voetbalkooi en andere sportvoorzieningen

Wij hopen ca 25 teams van bewoners te kunnen betrekken bij de sessies. Aanvullend zullen ook professionals, bestuurders, politici en ambtenaren worden gevraagd om ideeën aan te leveren. Ook hier zullen de aanvoerders van de verschillende teams in nieuwe teams de beste ideeën met elkaar bespreken, en zo komen tot een toplijst met ideeën over de verschillende onderwerpen.

Programma van Beleving

De resultaten van de enquête en de Creatieve Piramidesessies kunnen vertaald worden in een 'Programma van Beleving' dat door de verschillende ontwerpteams gebruikt kan worden. Dat programma is te zien als een serie 'moodboards' en stedelijke DNA profielen die beschrijven hoe de plekken er uit zouden kunnen zien. Dit programma van beleving kan ook gebruikt worden om het uiteindelijke plan (of varianten) – ook door de bewoners – te laten toetsen.

Bij het opstellen van het programma van beleving maken we ook gebruik van de kennis van de experts van 'De Kunst van het Samenleven', waarbij ook experts op verschillende terreinen (sport, gezondheid, techniek, bestuur, ontwerp, groen, milieu, etc.) kunnen worden ingehuurd. Natuurlijk wordt ook gewerkt – indien reeds voorhanden – met de resultaten uit de Brabantse Piramide.

Bouwstenen voor een nieuwe Kathedraal

Het is de droom van 'De Kunst' om – samen met zo veel mogelijk Bosschenaren en Brabanders – te werken aan een 21e eeuwse kathedraal. In eerste instantie hebben we het over een 'mentale kathedraal', een ruimte waarin we met z'n allen nadenken hoe we het samen beter kunnen doen. Het zou natuurlijk prachtig zijn wanneer er in de stad fundamenteën en misschien zelfs hier en daar kapelletjes of transepten zichtbaar zouden kunnen worden in de stad. Het ontwikkelplan van de Gestelse Buurt – waarbij een groot aantal collectieve voorzieningen op de schop gaan – leent zich bij uitstek om als eerste steen te kunnen gaan fungeren. In de beeld en vormtaal die daar zal worden toegepast zou op subtiele wijze naar een eenheid kunnen worden toegewerkt. Zoals vroeger de kerktoren in het straatbeeld symbool stond voor 'dit zijn wij', zo zou die eenheid overal in de Gestelse Buurt duidelijk maken wat we allemaal aan collectieve voorzieningen hebben. Gezamenlijk met de ontwerpers van de verschillende voorzieningen, zou de Kunst van het Samenleven mee kunnen denken aan de ontwikkeling van zo'n concept.

Opstellen van een gebruik en beheersplan van de openbare ruimte

Naast de fysieke ingrepen zijn ook de afspraken over het gebruik en het beheer van de openbare ruimte en voorzieningen van groot belang. In de geest van de uitkomsten van de enquête zouden ook de bewoners een grote rol moeten spelen bij het beheer van de openbare ruimte. De ideeën die tijdens de Creatieve Piramide-sessies naar boven komen, kunnen in een werkplan worden verrat. Belangrijkste uitdaging is om zoveel mogelijk bewoners te betrekken bij het beheer van de openbare ruimte. Dat kan door:

- De bewoners actief te betrekken bij het opstellen van de plannen (zoals gebeurt bij het opstellen van een programma van beleving)
- Het opzetten van een hecht netwerk van bewoners en professionals en helden (bv sporters),

Het Digitale Buurthuis Gestelse Buurt 's-Hertogenbosch

HOME CONTACT

FILMOVERZICHT VAN HET DIGITALE BUURTHUIS

GESTELSEBUURT ROCKS!

NAVIGATIE

- Nieuws
- Buurtnieuws
- Recepten van Emelie
- Diny's Column
- Buurt
- Projecten
- Activiteiten
- Enquêtes
- Organisaties
- Filmoverzicht

ENQUÊTE

Meerendank zal de Gestelsebuurt een positieve impuls geven:

Ja

Nee

Weet ik nog niet

INFORMATIE

WILKVINDEL DE STER

Opentijden
dinsdag t/m donderdag
van 9.00-12.00 uur

Telefoon
telefonisch bereikbaar tot 13.00
073 - 6875640 / 6875641

E-mail
ww.dester@divers.nl

Klik hier voor meer informatie

ZUIDERSTEM NIEUWS

De wijkkrant van de Gestelsebuurt en de Bazeldonk

Klik hier om naar de site te gaan

HET COMPUTERHUIS

internetten, huiswerk maken, gamen, printen, cursussen, reparaties ...

Telefoon
073 - 6128178

E-mail

ENQUÊTE RESULTATEN

Bekijk hier de resultaten van de enquête die u heeft ingevuld tijdens "Keten in de Buurt"

ACTIVITEITEN AGENDA

Seniorenindier
19 december 2009, 12:00 uur
Kerstmarkt in Dordrecht
12 december 2009 om 12:00 uur vertrekken
Wandelclub de Gestelsebuurt
Elke maandag en donderdag om 18:30 uur
Kaartclub de Gestelsebuurt
Elke dinsdagavond om 19:00 uur

HET LAATSTE BUURTNIEUWS

Diny aan het woord
Spreekheer Gijs
Brand in de Gestelse buurt
South Side Schuimparty
Gestelsebuurt aan tafel

DE NIEUWSTE BUURTBERICHTEN

Seniorenindier
Kerstmarkt in Dordrecht
Wandelclub de Gestelsebuurt
Kaartclub de Gestelsebuurt
Keten in de buurt

ORGANISATIES

Basta
BrabantWonen
City Change Center
Divers

AANMELDEN

Gebruikersnaam: *

boven: www.digitalebuurthuis.nl met de liedjes/filmpjes speciaal gemaakt voor de Gestelse Buurt.

links: 'Keten in de (Gestelse) Buurt'

waarbij de bewoners worden geactiveerd, gecoacht en beloond. Het netwerk kan door het CCC en De Kunst worden opgezet (i.s.m. Divers en BrabantWonen), het beloningssysteem kan door De Kunst worden aangeleverd. Dit onderdeel zal worden ondersteund vanuit de website, en sluit aan bij het tweede punt van de volgende paragraaf. De belangrijkste generieke kosten worden gedekt door het project Energiewijk West.

- Aanleveren van kennis om teams te smeden en organisaties te leiden (dirigeren van het buurt-orkest), door de De Kunst en de andere partners.

Versterken sociaal netwerk (buurtorkest) in de Gestelse Buurt

- Onderhouden en verbeteren van de website 'Digitale Buurthuis.nl'. Deze site is nu klaar, maar zal – zeker het eerste jaar – nog intensieve begeleiding nodig hebben om als platform verder te kunnen groeien. De site zou ook een communicatieplatform van de bewoners met de project-groep Nieuw Zuid, de gemeente, Divers en BrabantWonen kunnen worden.
- Opzetten van een straat en buurtconomie in de wijk, op basis van vrijwilligheid en punten (Boschpunten). Hiermee kunnen praktische problemen worden aangepakt als het halen van boodschappen bij goedkope winkels, het opruimen in de wijk of het beheer van de voetbalkooi. Ook kunnen bewoners worden gecoacht bij het beheer van hun financiën, huishouden, hulp bij onderwijs, carrière etc. Daarnaast kan er ook door bijvoorbeeld de verdeling van afgeschreven computers van bedrijven uit de buurt een helpende hand worden geboden. Het opzetten van dit systeem is een hele klus, maar kan prima gecombineerd worden met de activiteiten in West en andere wijken. De belangrijkste generieke kosten worden dan ook gedekt door het project Energiewijk West.

Muziek maken in de wijk

In 2009 is de animo onder de bewoners gepeild, er bleken meer dan 100 (aspirant) muzikanten in de wijk te wonen. Komend jaar gaat de Muzerije enthousiast aan de slag in de wijk:

- Fase 1: het aanbieden van 4 gratis workshops
- Fase 2: een vervolg aanbod van 3 x les/repetitie per groep en een presentatie
- Fase 3: Structureel vervolg door formatie buurtorkest
- Fase 4: Voortzetting buurtorkest als zelfstandige vereniging

Er is samengewerkt met de Kunstbalie die een zg. Kunstlokaal-project via De Muzerije faciliteert (ad € 50.000,-) waarvan dit muziekproject deel uitmaakt.

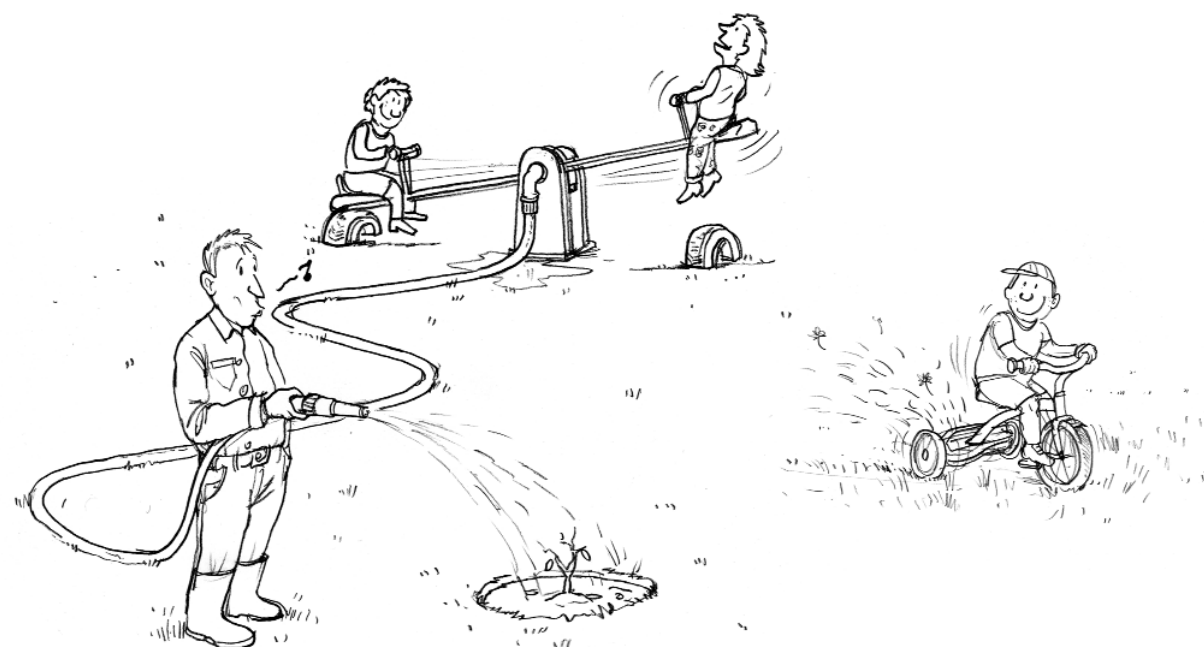
Tevens zal in de wijk – met ondersteuning van het Fonds Cultuurparticipatie – aangesloten worden bij het speerpunt: Er zit muziek in ieder kind...

Hoofdstuk 3 Het Gewilde Westen: Energiewijk West

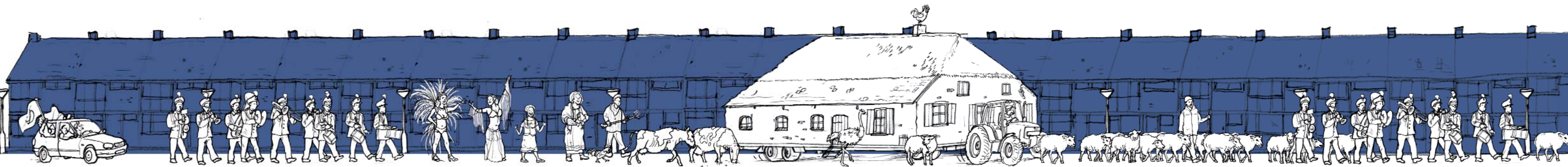
Van: Verspillend, negatief, min, tegenpool, weerstand, lading, spanning, zwakte en passiviteit.

Naar: Opwekkend, positief, plus, aantrekkingskracht, ontlading, potentieel, synergie, kracht en actie.

Een belangrijke proeftuin voor de Kunst van het Samenleven wordt 's-Hertogenbosch West. De wijken Kruiskamp en Schutskamp zijn exemplarisch voor de jaren vijftig en zestig wijken in Nederland. Wat in deze wijken aanslaat, zal ook toepasbaar zijn in talloze andere wijken in Brabant, Nederland en – waarom ook niet – ver daarbuiten. De inzichten die uit het Brabantse DNA naar boven komen zullen hier worden getest. Daarnaast vormen deze wijken ook een spiegel voor het Brabantse DNA, ook hier leggen we de vragen voor die we aan de geleerde Brabanders voorleggen. Met name het activeren van de bewoners is erg belangrijk: we willen West in beweging krijgen. Dat zal nog niet meevallen: typerend voor dit soort wijken is dat het op allerlei niveaus flink mis is met de energie-huishouding.

Verspillende woningen

In de jaren vijftig, zestig en zeventig was er bitter weinig aandacht voor woningisolatie en energieverbruik. Hier ligt dus een kans voor open doel. In het kader van dit project worden alle verschillende mogelijkheden in kaart gebracht en met elkaar vergeleken. Er zal een consortium worden gesmeed van verschillende partijen (kennisinstituten, ontwerpers, bouwkundigen, energieleveranciers, fabrikanten (ketels, slimme meters, glas, isolatiemateriaal) die tot een unieke methode gaan komen. Huizen worden op een integrale manier omgevormd tot 'slimme huizen'. Het komende jaar zal worden benut om dat consortium te smeden.

Verspillende wijken

Op wijkniveau wordt er ook erg veel energie verspild. Collectieve maatregelen kunnen spectaculaire energiebesparingen opleveren. Zo is bijvoorbeeld een warmtepomp niet renderend bij een individuele woning, maar wel bij een rijtje. Zonne-energie, windenergie en andere vormen van energie-opwekking zijn collectief veel effectiever in te zetten dan per huis. Met een centrale aanpak kan ook wat met gescheiden (warm) afvalwater worden gedaan. Ook het afstemmen van energiebehoefte (verschillende bewonersgroepen hebben verschillende energiebehoeften gedurende de dag) en hergebruik van restwarmte (in West bijvoorbeeld van de Heineken fabriek en van de asfaltcentrale van Heijmans) kunnen een bijdrage leveren. Ook hier willen we de verschillende mogelijkheden en partners in de loop van 2010 in kaart brengen.

Verspilde buitenruimte

De wijken uit de jaren '60 zijn vaak zeer royaal opgezet, maar de kwaliteit van de buitenruimte is vaak zeer armoedig. Kijk bijvoorbeeld naar de invalswegen met 2x dubbele rijbaan met oninteressante en onbruikbare middenberm, sloten aan weerszijden, waarna een parallelweg en een brede stoep het treurige beeld completeren. Wat kun je toch allemaal niet doen met die enorme ruimten? Wandelgroen, sportfaciliteiten, moestuinen, schaapskuddes, we gaan het allemaal in kaart brengen. In 2010 zetten we de eerste stappen.

Slimme bewoners

De afgelopen decennia is er vooral gekeken naar het energie-zuiniger maken van gebouwen. Met louter bouwkundige maatregelen komen we er echter niet. Wanneer je alles potdicht isoleert maar je zet de deuren en ramen wijd open, is het dweilen met de kraan open. Zet nu toch eens die computer en die TV uit jongens! Eskimo's kleden zich dubbeldik, of kruipen lekker bij elkaar, zodat een iglo van ijs al voldoende comfort biedt, en praktisch energie-neutraal is. Het gedrag van bewoners is sterk bepalend voor het energieverbruik. In Energiewijk West is daarom veel aandacht voor slim omgaan met energie, en terugdringen van de energiebehoefte. De 'slimme' huizen worden dan ook voorzien van handleidingen en instructies, die moeten leiden tot 'slimme' bewoners! Waarom spenderen we kapitalen aan subsidies voor alternatieve energie en de ontwikkeling van nieuwe ketels, en laten we het menselijk gedrag links liggen? Dat laatste is toch echt van grotere en *duur-*

zamer invloed dan een mooi apparaat dat na vijf jaar weer verouderd is. Naast het energieverbruik in de woning speelt ook het energieverbruik door woon-werkverkeer, reizen en het produceren van afval een rol. In 2010 gaan we op zoek naar de factoren die een rol spelen bij het totale energieverbruik van de bewoners. We bekijken het energieverbruik van de bewoners dus over een breed front, en gaan dat kwantificeren en kwalificeren. Een energielabel dus voor mensen en gezinnen. Waarom kwantificeren we het energieverbruik van een huis of een auto wel, maar dat van een mens niet? Dit is nu typisch 'De Kunst van het Samenleven': integraal kijken naar de situatie, en het liefst 'zachte' waarden 'hard' maken.

Energieke mensen

Niet alleen tijdens het wonen en werken gaat het mis met de energie. Ook binnen het eigen lichaam gaat het nog wel eens mis met de energiebalans. Aan de ene kant wordt verkeerd gegeten, worden de mensen te dik, aan de andere kant wordt te weinig bewogen. Ons energielabel zal ook deze zaken kwantificeren en kwalificeren. In de wijk zal een aantal sportpunten worden verwezenlijkt, we willen meedenken om een parcours uit te zetten waar dwars door de wijk kan worden gefietst, gewandeld en gerend. We gaan dus intensief op zoek naar methoden om bewoners aan te zetten tot een beter eet- en bewegingspatroon.

Sociale Energie

In wijken zoals in 's-Hertogenbosch West is het vaak ook mis met de sociale energie. Aan de ene kant is er teveel energie: korte lontjes, agressie, criminaliteit, intolerantie. Deze willen we samen met de bewoners gaan beteugelen. Aan de andere kant is er een tekort aan energie. Apathie, passiviteit, zo van 'het zal mijn tijd wel duren, er verandert toch niks, wat kan ik daar nou aan doen'. In de Gestelse Buurt viel op dat de meeste bewoners in eerste instantie aangaven niets voor hun buurt te kunnen betekenen. Dat was opmerkelijk, want tegelijkertijd werd een succesvolle verandering van de wijk alleen voor mogelijk gehouden, wanneer de bewoners er zelf de schouders onder zetten. Ze willen wel wat doen, maar ze weten niet hoe en wat, dat is het punt. Een treffend en leerzaam voorbeeld: in de Gestelse Buurt werd een vrouw geïnterviewd die op het eerste oog

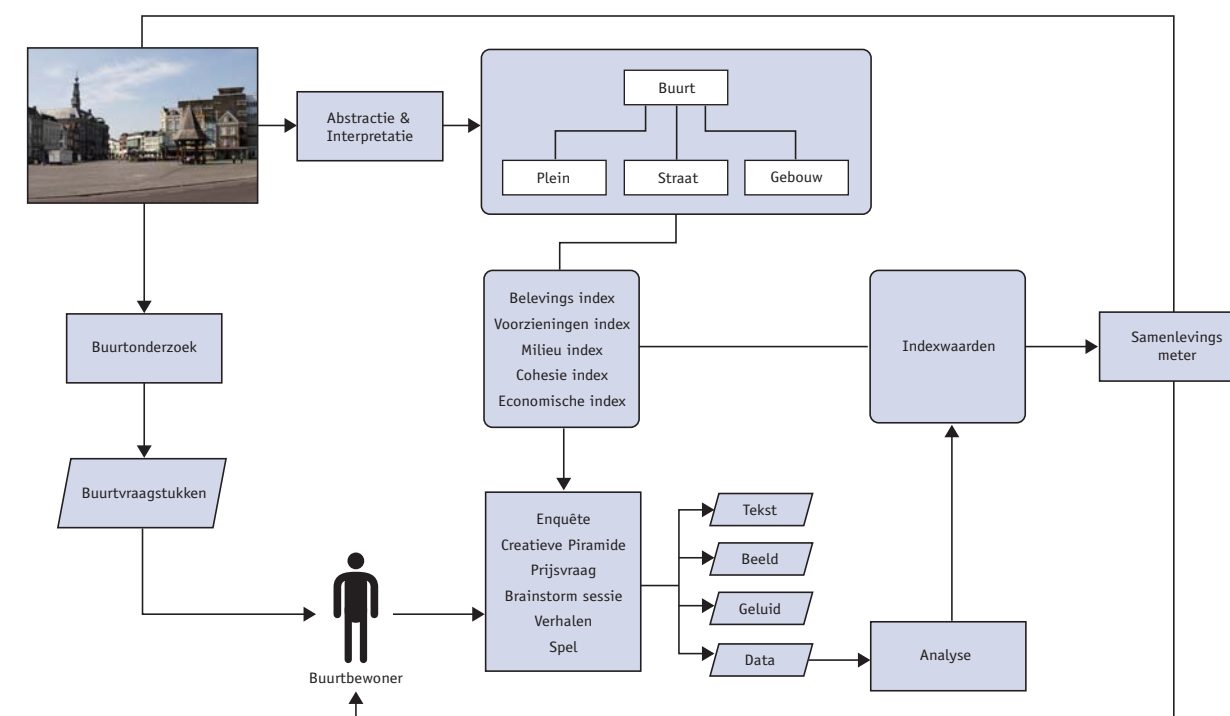

een jaar of vijftig leek te zijn, een jaar of twintig ouder dan ze werkelijk was. Een geknakt vogeltje. Al vragende bleek waarom, ze was erg eenzaam, had geen gezin, familie of vrienden, alleen contacten met de Pinkstergemeente. Op de vraag wat ze voor de buurt kon doen gaf ze na enige aarzeling het standaard antwoord: 'niks'. De vragensteller prikkelde haar door te stellen dat haar antwoord niet rijmt met haar Christelijke levensovertuiging. 'Dat klopt eigenlijk wel', zei ze toen, 'Mmm, ik kan mensen wel helpen met levensvragen, ik kan trouwens ook wel boodschappen doen voor iemand, of schoonmaken, gezelschap houden, de tuin bijhouden, de hond uitlaten, oppassen, ik heb een EHBO diploma!' Tijdens die stortvloed transformeerde ons vogeltje tot een prachtige vrouw van eind twintig. Een ware metamorfose. Als een Baron van Münchhausen trok ze zichzelf met haar eigen woorden uit het moeras omhoog. Ik ben iemand, ik stel wat voor! Jongens, we zijn toch allemaal hetzelfde, we willen zo graag iets voor een ander doen, iets betekenen. Dát is precies waar we in energiewijk West op in willen zetten: in deze buurt is een enorm potentieel dat nu onbenut blijft. Gedurende het gehele project (dat liefst minmaal tot 2016-2018 doorloopt) gaan we op zoek naar middelen waarmee we de bewoners kunnen activeren. Uiteindelijk moet dat uitmonden in instrumenten, technieken en modellen waarmee we wijken en andere leefgemeenschappen een blijvende impuls kunnen geven. We gaan nu even in op het instrumentarium.

Betere Buurt Biotoop Buurtindex

Een van de instrumenten waarmee De Kunst van het Samenleven experimenteert, is de Betere Buurt Biotoop Buurtindex. Bovenstaand schema van Bauke de Vries laat zien hoe de 'Betere Buurt Biotoop' (werktitel voor het instrumentarium) zich kan ontwikkelen. Uitgangspunt is telkens een concreet vraagstuk van een straat, buurt, wijk, dorp, stad of provincie. De leden van de academie denken na over technieken, instrumenten en modellen, die behulpzaam kunnen zijn bij het oplossen van het vraagstuk. Dat kunnen aangepaste instrumenten zijn uit een specifiek vakgebied, reeds eerder ontwikkelde instrumenten van JANUS of compleet nieuw bedachte hulpmiddelen. Hier pro-

beren we op buurtniveau – aan de hand van de inbreng van bewoners – te komen tot een aantal aandachtspunten voor de wijk. In de Gestelse Buurt is de bewoners gevraagd waarop moest worden ingezet, en hebben we scores laten optekenen voor de verschillende aandachtspunten. De resultaten – die te zien zijn op www.digitalebuurthuis.nl – geven inzicht in de belangrijkste aandachtspunten in de wijk.

Resultaten enquête 'Keten in de Buurt'

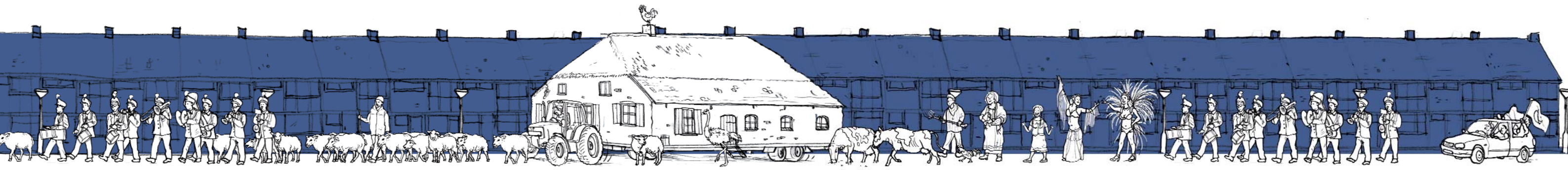
Wie kan er volgens u het meeste bijdragen aan een betere Gestelse Buurt?

Buurtbewoners	20 %	54 %
Ikzelf	10 %	
Ouders uit de buurt	8 %	
Jeugd uit de buurt	7 %	
Mijn gezin	3 %	
Mijn burens	3 %	
Bejaarden uit de buurt	1 %	
Ondernemers uit de buurt	1 %	46 %
Gemeente	20 %	
Woningbouwvereniging BrabantWonen	10 %	
Maatschappelijke instellingen (bijv. Divers)	7 %	
Scholen	5 %	
Zorginstellingen (bijv. huisarts of GGD)	2 %	
Culturele instellingen (bijv. Bibliotheek)	2 %	
Politiek	0 %	

Tijdens het ondervragen van de bewoners viel ons op dat de kwaliteit van de buurt voor een groot deel bepaald wordt door de omgeving van de buurt en de gezelligheid in huis. De algemene waardering voor de buurt lag aanmerkelijk hoger dan de som van de deelgetallen voor verschillende aspecten van de buurt. Dat betekent dat we onze buurtindex moeten aanscherpen. In West richten we ons – naast de buurtaspecten – op de individuele speerpunten, die we later willen matchen op de buurtindex.

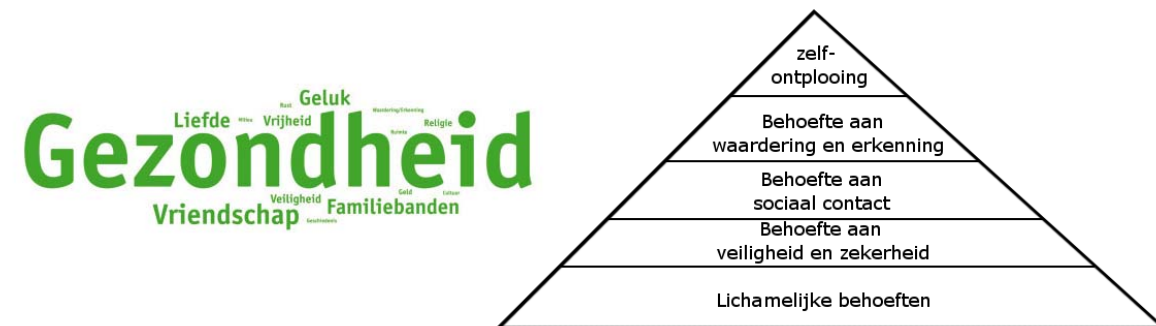

Stairway to Heaven

We gaan in West dus op zoek naar een model, techniek of instrumenten waarmee we de bewoners kunnen activeren. Die zijn er nu nog niet, maar we willen wel ergens mee beginnen. Het werkt nu eenmaal prettig om een concept te hebben waaraan geschaafd kan worden. Waar begin je nu mee? Na een aantal gesprekken met verschillende specialisten gloorde een kansrijk uitgangspunt, een soort stelsel van trappen waarmee de bewoners naar boven kunnen klauteren. Onderaan de trap staan degenen die erg veel hulp nodig hebben om op een bepaald terrein door het leven te komen. Op de eerste treden staan mensen die – met hulp van anderen – al een zekere mate van zelfstandigheid hebben. De onderkant van de ladder is het domein van de overheid en instellingen, die hulpeloze en hulpbehoevende burgers en kinderen helpen, beschermen, ondersteunen en corrigeren. Denk aan ziekenhuizen, kinderopvang, gevangenissen, inrichtingen. Op de middelste sporten vinden we lieden die zweven tussen hulpbehoevendheid en zelfstandigheid. Dit is het terrein waar we de ambulante zorg, welzijnswerk, maar ook middelbare scholieren vinden. Op de bovenste sporten staan de zelfstandigen, helemaal bovenaan staan de arrivés, zij helpen de anderen om naar boven te klauteren. Hier vinden we vrijwilligersorganisaties als het CCC, mecenasen, filosofen en religieuzen. De sporten van de trappen zouden de instrumenten, technieken en modellen kunnen zijn die door ons worden verzameld of bedacht. Samenwerkende krachten die de bewoners helpen om naar boven te klimmen. Hier stuiten wij op een belangrijke vraag: waar klauteren die bewoners toch naar toe?

Van de Zeven Hoofdzonden naar de Zeven Deugden

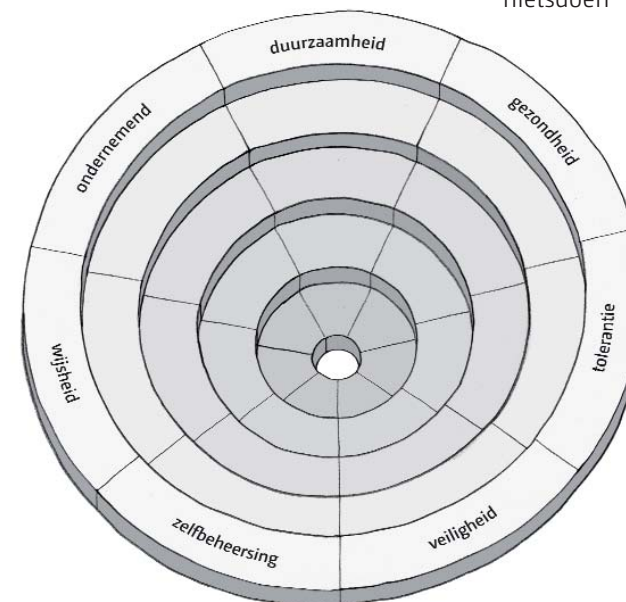
Bij het zoeken naar de verschillende ontwikkeldoelen hebben we talloze kreten op papier gezet. Gezondheid was in ieder geval een van de speerpunten. Uit het onderzoek in de Gestelse Buurt (en een aantal andere Creatieve Piramide sessies) bleek immers dat dit het belangrijkste punt is voor bewoners. Gezondheid is de basis van de Piramide van Maslow, een trap en een piramide in één. Dat zou hier wel mooi passen. Echter, het gaat hier om allerlei behoeften, en we willen de bewoners juist activeren. We willen ze prikkelen om gezonder, actiever, sterker, socialer, duurzamer, wijzer en minder boos te worden. Wanneer ze boven aan de trap komen, krijgen ze het geluksgevoel dat komt wanneer je de ander kunt helpen: hierdoor krijgt je leven betekenis en waarde. De Piramide van Maslow was te beperkt, maar we kunnen wel iets met de Zeven Deugden en Zeven Hoofdzonden, die boven en onder aan de trap staan. En komen we mooi weer bij onze Jeroen uit.

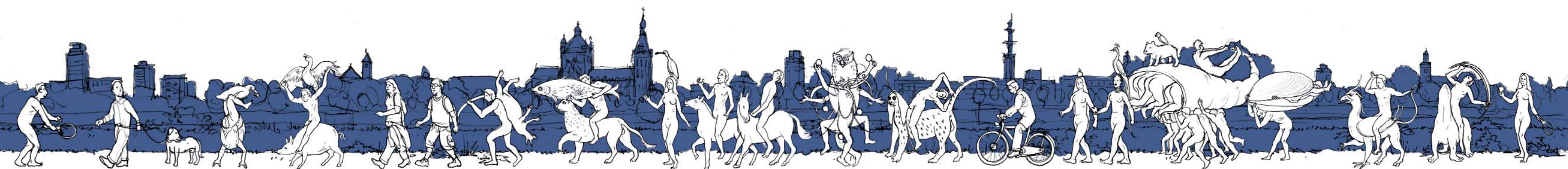
7 zonden

hebzucht	onmatigheid inhalig gierigheid	duurzaamheid matigheid bescheidenheid	nederigheid
vraatzucht	gulzigheid hebzucht	gezondheid liefdadigheid	gulheid
jaloerie	afgunst	tolerantie verbondenheid vriendelijkheid bewondering	naastenliefde
wraakzucht	woede toorn vijandigheid	veiligheid beschermend geduldig gemoedsrust rechtvaardigheid	zachtmoedigheid
lust	begeerte onkuisheid primitief	wijsheid zedigheid puurheid	kuisheid
ijdelheid	trots narcisme zelfingenomen hoogmoed arrogantie zelfbedrog	zelfbeheersing zelfdiscipline	matigheid
luiheid	luiheid vadsig passiviteit zinloosheid inactiviteit nietsdoen	ondernemend levenservaring bezieling geestdrift vurigheid integriteit hoop	ijver

7 deugden

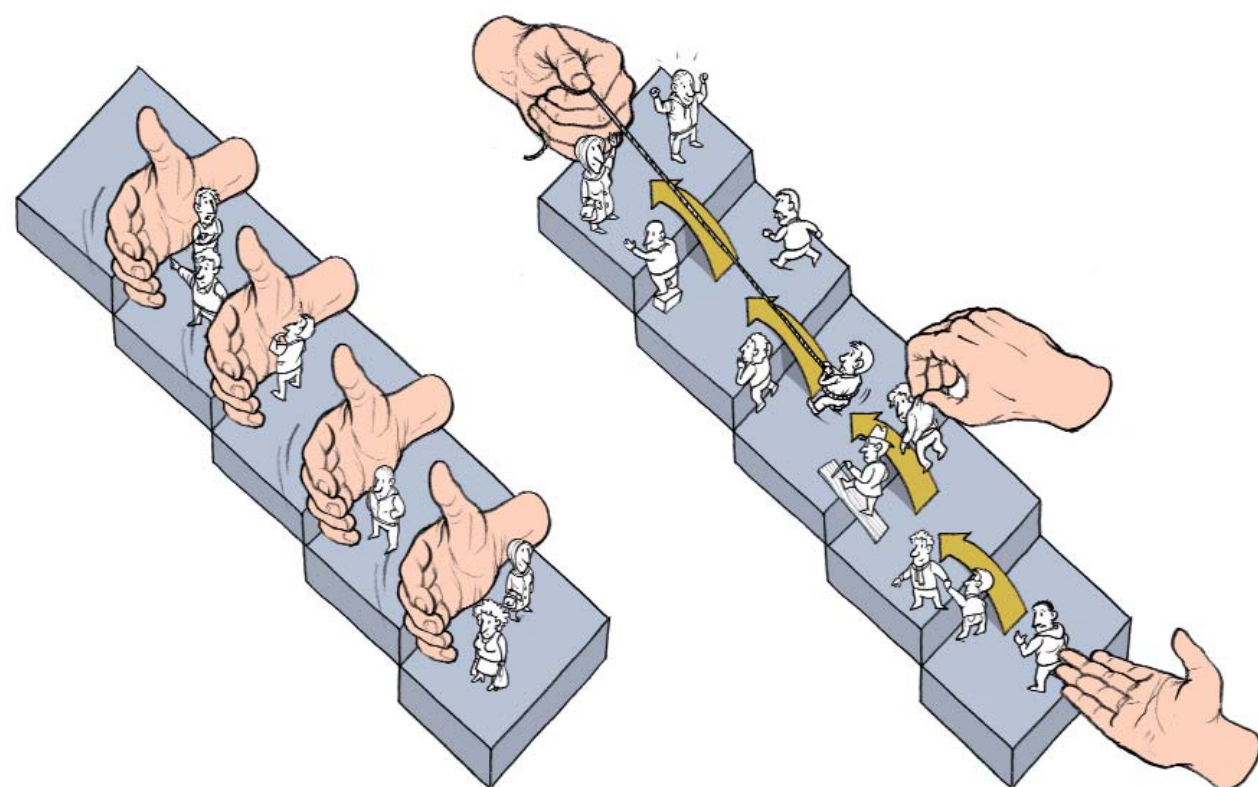

Op naar een 'werkend' model

Het schema zoals getoond op de vorige pagina zal in de praktijk z'n waarde moeten gaan bewijzen. Zoals de Buurtindex niet in een keer goed is, en per buurt en zelfs per bewonersgroep kan verschillen, zal ook dit schema vele keren op de schop gaan. We hoeven het ook pas in 2016 af te hebben. Ons model staat dus nog in de kinderschoenen, maar het inspireert wel. Dit kan wat worden! Stel je voor, over een aantal jaar kom je bij een balie of een loket, waar iemand een intakegesprek doet en je keurig op de verschillende treden van de ladders positioneert. Want, wees gerust, die treden zijn er niet alleen voor de bewoners van het Gewilde Westen, maar voor iedereen! Ook u staat niet overal bovenaan de ladder, zo volmaakt (en misschien wel saai) is uw leven niet. Per trede kan afgelezen worden welke hulpmiddelen voorhanden zijn om je op een hoger treetje te krijgen. Aan de slag, vooruit met de geit. Instanties, diensten en zelfs bedrijven kunnen scoren met het verheffen van de medeburger. Help de buurt duizend treetjes omhoog: € 10.000,- of een salarisstapje omhoog. Sta je bovenaan op een bepaald segment, dan wordt aan jou gevraagd om de medeburgers mee omhoog te trekken. Ultieme voldoening zal je deel zijn!

Samenwerkende krachten

Ons model kan een hulpmiddel zijn om mensen de juiste weg te wijzen, een kapstok vormen voor alle kennis, instrumenten en diensten die je vooruit kunnen helpen. Het model kan nog meer: het maakt inzichtelijk welke krachten voorhanden zijn om ons allen vooruit te helpen. Die krachten werken nu nog soms tegengesteld, en we willen een hefboom. Welke tegengestelde krachten bedoelt u?

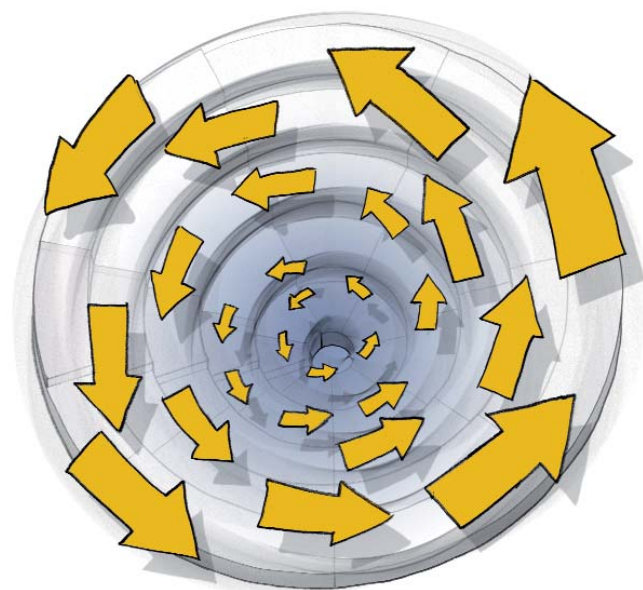
De overbezorgde overheid

Lang geleden zijn we begonnen ons te specialiseren. Wanneer ik brood bak voor de hele buurt, word jij dan slager? Als jij dit heel goed kunt, of gewoon leuk vindt, doe ik wel dat. Zo stijgen we op alle terreinen tot grote hoogte. Essentiële taken brengen we onder bij een degelijk en betrouwbaar instituut: de overheid. Dit stelsel is een wonder van vernuft, dat krijg je met slimme sociale wezens. Daar kunnen de mieren nog een puntje aan zuigen! Prachtig, maar je kunt het ook overdrijven. In de drift het allemaal heel goed te doen, schieten we hier en daar ons doel voorbij. De overheid heeft een aantal 'moederlijke taken' in haar pakket, en heeft – net als de meeste ouders – soms moeite met het loslaten van het kroost. Een puber van 17 moet je niet meer aankleden, dat levert chagrijn op. Ook een overbezorgde overheid wekt irritatie op en – erger nog – belemmert de burger in zijn groei naar zelfstandigheid. Ons model kan helpen de helpende hand in de juiste richting te wijzen: van zich af, de ladder op. Geef een zetje en laat los, gij overheid! De beweging moet altijd naar buiten toe. Staat iemand aan het loket, bepaal op welke trede hij staat, en zorg dat hij zo snel mogelijk een paar treetjes hoger komt. Accepteer daarbij tegelijkertijd de hulp van anderen onderweg. Elementaire zorg is niet het exclusieve domein van de overheid. Gun anderen een rol in dat krachtenspel, zorg dat degenen die boven aan de ladder komen, de anderen mee op het droge kunnen trekken. Dat klinkt evident, maar het is echt geen vanzelfsprekendheid. Wanneer je je als burger of – erger nog – als ondernemer meldt als hulp in dit krachtenveld, word je nogal eens met argusogen bekeken. Wat doe jij hier, dit is toch onze taak? Laat iedereen dienstbaar zijn, bijvoorbeeld ook weer de kunstenaar zoals ten tijde van Jeroen Bosch. De tegengestelde krachten vorm zo samen een hefboom.

Nu gaat het swingen: de Spiraal der Liefde

Door te specialiseren hebben we op vele terreinen grote hoogten bereikt. We stonden op de maan, keken naar een atoom, transplanteerden een hart en componeerden 'Die Kunst der Fuge'. Schitterend, wat een soort zijn we toch! Kleine kanttekening: door al dat schitterende specialiseren en detailleren zijn we soms het totale plaatje kwijt. Wil je ergens in uitblinken, kun je alleen nog maar tijd stoppen in je eigen vakgebied. Denk nog maar eens aan die horden Chinezen die klaar staan om je te overvleugelen op alle terreinen. We hebben geen tijd meer voor dwarsverbanden, doelen worden middel, middelen worden doel. De Kunst van het Samenleven gaat die dwarsverbanden weer leggen. Vanaf het begin, met de Beter Buurt Biotoop een jaar of drie geleden, staat integrale aanpak en 'ontketenen' centraal. We werken niet voor niets toe naar 'De Faculteit voor Samenlevingstechnologie / Academie voor de Kunst van het Samenleven', een samentrekking van 'harde', 'zachte' en culturele sectoren. Het leven is een ondeelbaar geheel, we moeten de zaken weer bij elkaar brengen. De technische jongens moeten de sociale wetenschappers ondersteunen

bij het objectiveren van de 'zachte' waarden, andersom kunnen de techneuten best wat inspiratie gebruiken. Cohesie in een buurt of in een reageerbuis, zoek de overeenkomsten en verschillen, en gij zult spinazie eten. Haal tegelijkertijd de kunst uit de passe-partouts, van de sokkels en de podia, en vermeng ze, net als bij het 's-Hertogenbosch van Bosch met het leven van alledag, en er zal een nieuwe kathedraal van bevlogenheid en saamhorigheid verrijzen. Kijken we weer even naar ons model, dan zien we dat we op gezette tijden een draai aan de buitenste ring de klim naar boven kan versnellen. Laat inderdaad de chemicus naar de buurt kijken, en de socioloog naar de onderneming, en ziet, er ontstaat een middelpuntvliedende kracht die een extra steuntje in de rug oplevert. Zo komen we weer bij onze Creatieve Piramide en het DNA van Brabant, en is de cirkel weer rond.

Mooi hoor, maar wat gaan jullie nu in 2010 in West doen?

Tja, het gaat hier om het jaarprogramma. Excuus voor de lange inleiding, maar we vonden dat we de zaak toch wel in perspectief moesten zetten. We willen een aantal jaren in West aan de slag, en daar hoort een horizon bij. We kunnen bovenstaand ambitieus verhaal niet in één jaar op de kaart zetten, dit moet stapsgewijs. In 2010 willen we de volgende gaan zetten:

Wat Wil West?

We beginnen met het sonderen van de wensen, dromen en ideeën van de bewoners van West. Natuurlijk doen we dat op basis van de Creatieve Piramide, waarbij we op elf plaatsen in de wijk in gesprek gaan met de bewoners. We beginnen natuurlijk weer met elftallen die iets gemeenschappelijks hebben: de straat waarin ze wonen, familiebanden, leeftijd, afkomst, hobby, religie of iets

anders. Om deze mensen te bereiken gaan we naar ze toe. Het liefst gaan we met een mobiel buurthuis de straten in, we hebben goede ervaringen met deze methodiek in de Gestelse Buurt (zie hierna). Het mooiste zou zijn dat we een mobiele ruimte tot onze beschikking kregen waarmee we met elf bewoners zouden kunnen vergaderen. Die ruimte zou het begin kunnen zijn van een mobiel 'Circus Jeroen Bosch', die tot en met 2016 de verschillende Bossche wijken gaat bezoeken. Dat Circus zou op zijn beurt een bouwsteen kunnen zijn van de 21e eeuwse kathedraal die we in 2016 (liefst culminerend in 2018) in de stad willen laten verrijzen. Die kathedraal komt verderop aan bod in de Gestelse Buurt, waar we al een stapje verder zijn. In 2010 laten we dus eerst de bewoners aan het woord, zij zijn bepalend voor de agenda voor de wijk, zij zijn ook de tegenvoeters van de wetenschappers. Want dat is natuurlijk de ware Kunst van het Samenleven: de combinatie van hoogdravende theorie en de alledaagse praktijk. We beginnen dan ook met de vragen die we aan de slimme Brabanders vragen:

- 1 Op zoek naar het DNA van West.
  - Typeer het slechte in uw wijk/samenleving in vijf woorden.
  - Typeer het beste in uw wijk in vijf woorden.
  - Waarop moeten we inzetten in West?

Deze vragen kunnen individueel worden beantwoord en zullen resulteren in een grote 'woord-wolk' waarop direct af te lezen is waarop we in kunnen zetten.
- 2 Wat zijn jullie beste ideeën om de wijk te verbeteren?
- 3 Wat vindt u van de volgende ideeën? Een selectie van de beste ideeën uit het DNA van Brabant.

Netwerk West

Dit team van specialisten gaat aan de slag met de energiefacetten van de wijk. In het team van de Kunst van het samenleven zit al een aantal deskundigen, die voor dit project versterking zullen zoeken. Zij beginnen met de ontwikkeling van een aantal zaken:

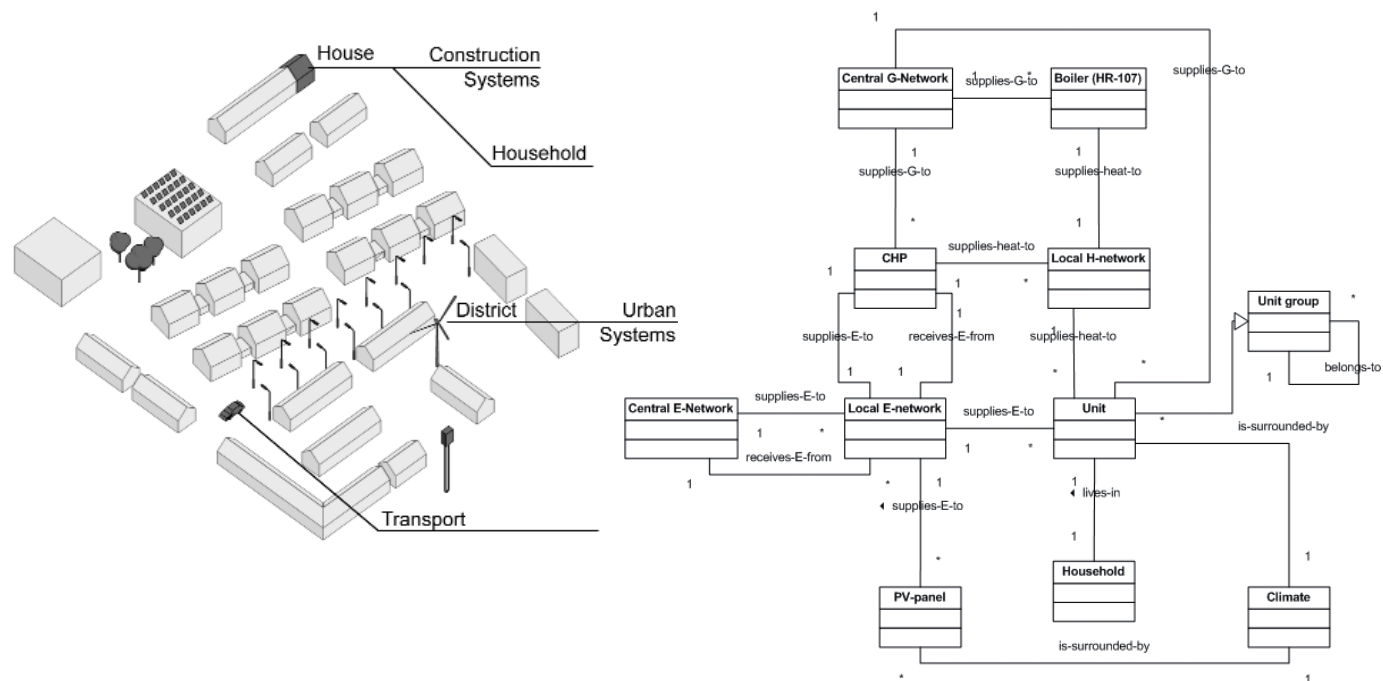
- **Smeden Netwerk West**
We gaan op zoek naar interessante partijen voor West. Dat zijn specialistische bedrijven en instellingen maar ook bedrijven in de wijk zelf (Heineken, Heijmans etc). Het smeden van dat netwerk is een klus op zich.
- **TEL: Het Totale Energie Label**
In dit project wordt het totale spectrum aan energieverbruik van bewoners in kaart gebracht. Door kwantificering en kwalificering komen we tot een energielabel voor bewoners, gezinnen, straten en wijken. In 2010 zetten we in op een HEL: Humaan EnergieLabel. Tijdens de sessies in de wijk (zie hierboven) laten we de bewoners er op scoren. In het Digitale Buurthuis zal een online versie van het Humane Energie Label worden gelanceerd. Uiteindelijk moet dit resulteren in een Buurtmeterkast.
- **Brabantse Energie Update Methode**
Integrale aanpak van woningen, straten en wijken op energiegebied. Dit wordt een consortium van specialisten en bedrijven dat nieuwe technieken toepast, verbetert of uitvindt. De financiering van dit onderdeel zal via een ander kanaal verlopen, stap één is hier het voorbereiden van een goede subsidieaanvraag en het zoeken van sponsoring.

• **Integraal Energetisch Wijkmodel**

Een wetenschappelijk model waarin gebouwen, stedenbouwfysica en sociale energie worden gecombineerd tot een Integraal Energetisch Wijkmodel. De voorstudies zijn al in volle gang:

Model voor De Kunst van het Samenleven

Met een aantal specialisten van verschillende terreinen (waaronder deelnemers uit de Creatieve Piramide van Brabant) zal op zoek worden gegaan naar een verbeterde versie van de Spiraal der Liefde. Er zal op verschillende terreinen onderzoek worden gedaan, worden gebrainstormd en ontworpen. Er wordt een begin gemaakt met de inventarisering van de traptreden, en nagedacht worden over een beloning- en stimuleringsysteem. Tijdens de Creatieve Piramidesessies in de buurt zullen de bewoners gevraagd worden om te scoren op het energielabel.

Vorbereidingen Kathedraal van West

Uiteindelijk zal in West duidelijk moeten worden dat we met z'n allen de schouders onder de wijk zijn gaan zetten. We willen een aantal kunstenaars uitnodigen om een aantal concepten te ontwikkelen voor zo'n kathedraal

Hoofdstuk 4
Mogelijke verbindingen en andere projecten

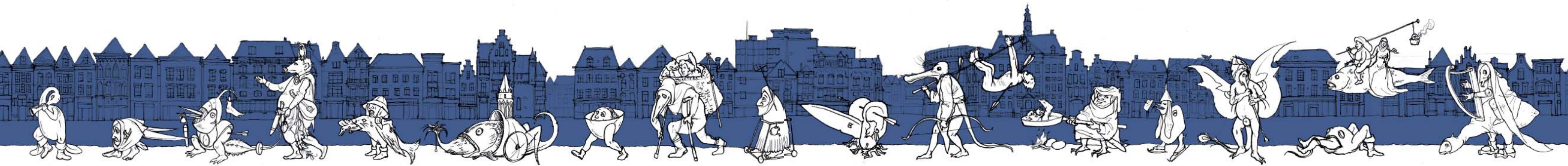
In onze droom wordt dus een verbinding gelegd met Brabantstad Culturele Hoofdstad en het Jheronimus Bosch verhaal. Indien dat daadwerkelijk gaat gebeuren, willen wij graag verbindingen leggen met ander projecten binnen die festijnen. Zo kunnen kunstenaars die in het kader van JB500 actief zijn, ook worden ingezet in onze projecten. We zien ook mogelijkheden om een aantal Brabantse projecten (bv de Brabantse Proeftuinen) onder de vlag te brengen van de Culturele Hoofdstad en Jeroen Bosch 500. Met terugwerkende kracht kunnen ook bijvoorbeeld de Creatieve Piramide voor de Zuid Willemsvaart en voor het Centrum van Boxtel onder deze vlag worden gebracht. Bijna alle CCC projecten zijn met beide thema's te verbinden, waardoor het bidboek voor Brabantstad nog meer aan inhoud wint. Er staan ook nog andere projecten op stapel, er is interesse vanuit Tilburg voor een Creatieve Piramidesessie rond de herinrichting van de Spoorzone, en in Eindhoven loopt corporatie Woonbedrijf zich warm voor een project in de wijk Gestel. Daarnaast willen we ook graag samen gaan werken met Brabantse kennisinstellingen zoals PON en Telos.

Hoofdstuk 5
Jaarboek Kunst van het Samenleven 2010, programma 2011

Sluitstuk van het jaar wordt een publicatie die een beeld geeft van de projecten, de stand van zaken bij het ontwikkelen van het instrumentarium en een aantal interviews met mensen die iets zeggen over De Kunst van het Samenleven.

Net als bij veel andere projecten moeten deze hoofdstukken nog verder uitgedetailleerd worden.

Hoofdstuk 6

Het team en de werkwijze

De belangrijkste motor van De Kunst van het Samenleven is voortschrijdend inzicht. We gaan met onze ploeg op pad, met ons kompas gericht op een betere samenleving. De exacte weg kennen we nog niet, we willen ons onderweg laten verrassen. Vooral door interactie van de abstracte modellen en technieken met de weerbarstige werkelijkheid, passen we onze route aan. Soms lukken dingen niet die we graag voor elkaar zouden krijgen, minstes even vaak stuiten we op ‘bijvangst’ die leidt tot een veel beter resultaat. We kunnen dus afwijken van de route die we in ons projectplan hebben uitgestippeld.

Om tijdens de route flexibel te kunnen schakelen, willen we graag op gezette tijden, bijvoorbeeld eens per kwartaal, overleg met onze belangrijkste steunpilaren. Deze kunnen ons – als een raad van advies – inspireren en bijsturen. Om maar niet om de hete brei heen te draaien zouden wij het liefst met het volgende dreamteam overleggen:

Wim van der Donk	Commissaris van de Koningin in Brabant, Brabantstad
Ton Rombouts	Burgemeester van 's-Hertogenbosch, JB 500
Ad 's-Gravesande	Intendant JB 500
Harrie Windmuller	Directeur BrabantWonen

We begrijpen dat we ons hier van een onbescheiden kant laten zien, maar, wie niet waagt, die niet wint. Het mogen natuurlijk ook afgevaardigden van deze heren zijn!

De ploeg

We gaan van start met een vriendenclub die met elkaar kunnen lezen en schrijven. Deze mensen blijven allemaal actief in hun baan, maar ruimen 1 á 2 dagen per week de agenda leeg voor De Kunst van het Samenleven.

Joep Baartmans-van den Boogaart (bestuurder)
 Erica Haffmans (cultureel intendant)
 Albert Moerkerken (energiedeskundige Senter Novem)
 Jeroen Thijssen (journalist Trouw, schrijver, historicus)
 Gerard Rooijackers (hoogleraar Etnologie uva)
 Margo van den Oord (Buitengewoon Advies)
 Cees Schipper (Heijmans Vastgoed)
 Bauke de Vries (hoogleraar bouwkunde TU Eindhoven)
 Aart Wijnen (directeur De Twee Snoeken, architect, softwareontwikkelaar)
 Vincent Huijbers (illustrator, grafisch vormgever)
 Bart Smit (grafisch vormgever)
 Martin van Staveren (ontwerper voor de openbare ruimte (design academy))

Een groot aantal disciplines zijn aan boord, een groter aantal ontbreekt. In onze begroting zit geld om voor duizenden uren experts in te huren. In de komende jaren zullen waarschijnlijk nieuwe namen ons team gaan versterken, en andere zullen ons verlaten.

Organisatievorm

De Kunst van het Samenleven gaat van start als werkgroep van de Stichting JANUS. Op termijn zal het een zelfstandige stichting worden, of een faculteit, of een academie, of een bedrijf, of misschien wel allemaal.

Websites

www.digtalebuurthuis.nl

www.creatiepiramide.nl

www.urbansynergy.org

www.cccs-hertogenbosch.nl

Adres

De Kunst van het Samenleven

Postbus 659

5201 AR 's-Hertogenbosch

telefoon: 073 7506373